

Polazník

Noviny
obce Papradno

Ročník XXI

2/2023

Dedina roka 2019

júl

Štvrťročník

Hymna detskej folklórnej skupiny Podžiaranček Papradno

1. Počúvajce šecci,
s Papradna sme dzeci,
radzi si spieváme, sem-tam vymýšľáme.
2. Chodzíme na krúžek tri razy do týžňa,
pajedzíme Bošku, Denku aj Šaržika.
3. Veľkí Podžjaranci ohromne spievajú,
veždy nás medzi seba radzi privítajú.
4. My sme Podžjaranček, veselá skupina,
papradňanský folklór je naša rodzina.
5. Šeljako sa hráme,
sme za každú srandu,
indze nhenájdzece veru lepšju bandu.

Slovo starostu

Vážení spoluobčania, milí čitatelia!

Jún je mesiac, keď sa už všetci tešíme na dovolenky a školáci sa nemôžu dočkať konca školského roka, a tiež mesiac, ktorý je znakom, že polovicu kalendárneho roka máme už za sebou. Je to obdobie, kedy treba zaplatiť dane a poplatky v obci. V tejto súvislosti vás chcem upozorniť, aby ste každú zmenu, ktorá súvisí s výškou poplatku, včas nahlásili na obecnom úrade, aby sme predišli zbytočným nedorozumeniam. Pracovníčka obecného úradu nemôže sledovať, odkedy nemáte psa alebo kto kedy kúpil aký pozemok. Táto povinnosť vyplýva každému zo zákona.

Nebud'me ľahostajní k verejným miestam

Už som to viackrát spomínal a opätovne by som vás chcel poprosiť o pokosenie trávy aj za plotom vášho pozemku. Vzorovým prípadom ľahostajnosti je ulica od Dalasu na cestu, ktorá vedie k úradu. Neudržiavané priestranstvo láka na odhodenie odpadkov. Na obci máme dvoch nezamestnaných, ktorí robia denne 4 hodiny, a piatich, ktorí robia jeden deň. Nie je možné, aby týchto pár ľudí dokázalo udržať celú obec čistú, a to s nimi riešime aj odpady. Keď som začal starostovať, na obci si 40 nezamestnaných odrábalo sociálne dávky. Dnes odrába iba generácia, ktorá tu bola, ešte keď som na-

Tešíme sa na leto

Žiaci sa tešia na vytúžené prázdniny a my ostatní na dovolenku. Užijeme si voľné dni či už na dovolenke v zahraničí, na Slovensku, alebo u nás na chalupe v horách, ba i na svojej záhradke. Nezabudnime však, že máme aj susedov, aby sme im svojim konaním - nočným hlukom, neustálym štekotom psa..... neznepríjemňovali voľný čas.

Hovorí sa, že dobrý sused je viac ako rodina, a tak sa podľa toho aj správajme. Želáme vám, aby ste si počas letných dní oddýchlí, aby ste mali dovolenku nielen „na malte“ a aby ste spoznali nové zaujímavé miesta a dobrých ľudí.

stúpil. Mladší sa asi hanbia za prácu a aj keď ich je veľa nezamestnaných, radšej zostanú na minime, ako by si mohli aspoň trochu priplešiť verejnoprospešnými prácami.

Pozornosti sa ujde všetkým

V obci sme mali v jarných mesiacoch niekoľko pekných kultúrnych akcií: Deň detí, zraz veteránov či uvítanie detí do života narodených v roku 2022 v našej obci. Z dôvodu chladného počasia sme presúvali rekonštrukciu kotolne v domove sociálnych služieb, ale práce sú už vo finále. Od apríla je ďalšia zmena v zákone o verejnom obstarávaní, ktorá zase skomplikovala a predlžuje niektoré práce. Obstarávanie tovarov a služieb nad 10 000 € musí byť obstarané cez elektronickú platformu Úradu pre verejné obstarávanie a zadávanie nie je až tak jednoduché. V najbližších dňoch sa budú asfaltovať cesty po rozkopávkach a tiež aj opravy výtlkov a poškodených miest. Realizovali sme v spolupráci s Dimitrovom

opravu 120 m úseku cesty na Křížel', za čo by som mu chcel úprimne poďakovať. Chlap, ktorý iba nerozpráva do vetra, stojí si za slovom a dokáže pomôcť, keď má možnosť. V jarných mesiacoch sme prehľbovali kanál okolo cesty na Kolibu, nakoľko sa voda vylievala po ceste a poškodzovala nový asfalt. Počas mája sme rozšírili obecný vodovod v miestnej časti „Múdry grunť“, kde bude napojených 12 rodinných domov. Oslovili sme vlastníkov pozemkov okolo sochy Panny Márie s ponukou na odkúpenie, aby sme mohli zveľadiť okolie vybudovaním lavičiek. Snáď sa podarí tento zámer dotiahnuť do úspešného konca, nie ako to je s vybudovaním parkoviska pri kostole a vybudovaním prístupu na cintorín, kde to zlyhalo podľa poslednej informácie, čo som dostal, vraj na tom, že som to chcel ja. Ja som pozemky nechcel odkúpiť pre seba, ale pre obec. Bol to nápad celého zastupiteľstva a uvažovalo sa o tom aj v minulosti.

Pokračovanie na str. 2

Ochránili by sme kostol od prejazdov vozidiel v jeho blízkosti, parkovanie z okolitých ciest by bolo komfortné na jednom mieste a podstatne bezpečnejšie ako okolo cesty III. triedy. Ale je predsa jednoduchšie svoju neochotu hodiť na iného.

Realita je ťažká

Stále sa všade hovorí o euro-fondoch, koľko ich je nevyčerpaných a ako štát vychádza v ústrety obciam pri spracovaní a vyhodnotení projektov, no realita je taká, že máme podaný projekt už od roku 2021 na technické vybavenie zberného dvora, no do dnešného dňa bez vyhodnotenia, aj keď sme doplnili veci na základe výzvy. Dlhšiu dobu je podaný projekt na zakúpenie kompostérov pre všetky rodinné domy v obci, no taktiež bez odozvy. Momentálne finišujeme s projektom na rekonštrukciu cen-

tra sociálnych služieb a dúfam, že tento bude rýchlejšie vyhodnotený ako tie predchádzajúce.

Zmeny na riaditeľskom poste

Tento rok sa končí funkčné obdobie riaditeľke Základnej školy s materskou školou v Papradne a ona sa rozhodla už nepokračovať. V máji po výberovom konaní sa novou riaditeľkou stala PhDr. Daniela Hamarová. Verím, že bude pokračovať v rozbehnutom diele Mgr. Heleny Janasovej, ktorej úprimne ďakujem za všetko, čo pre našu školu a deti urobila. Je to kus roboty. Vážim si ju ako človeka férového, čestného a odborne veľmi zdatného.

V závere vám prajem krásne dovolenky a žiakom vysnované prázdniny bez úrazov.

Ing. Roman Španihel

Vďaka iniciatíve chlapcov z Múdrego gruntu stojí na kopci Ivančinec nový drevený kríž.

Kroky dôchodcov viedli k soche Panny Márie

V utorok 9. mája sa v obci Papradno konal tretí ročník Pochodu slobody. Pochod organizovala Okresná organizácia Jednoty dôchodcov na Slovensku Považská Bystrica v úzkej spolupráci s ZO JDS Papradno. 150 účastníkov – dôchodcov sa vydali na výstup tentoraz k soche Panny Márie na Holom vršku, kde sa spoločne pomodlili za obete II. svetovej vojny. Následne sa stretli v kultúrnom dome, kde si v príjemnej atmosfére vymieňali svoje zážitky, spomienky a skúsenosti.

Matričné okienko

* Víťame vás

Vivien Jarošová

Matteo Weissabel

Svadby

23. 3.

Michal Praznovský
a Mária Kališková

20. 5.

Bc. Marián Šterdas
a Mgr. Katarína Cupanová

26. 5.

Vladimír Mrva
a Mgr. Silvia Gajdušková

17. 6.

Vladimír Beránek
a Anna Smatanová

Zomreli

Helena Lacková (1926) 25. 03.

Pavol Zdurjenčík (1951) 17. 04.

Milan Hrebičik (1972) 20. 04.

Filoména Hrošková (1927) 22. 04.

Kamila Bašteková (1943) 22. 05.

Vendelín Kňažko (1939) 29. 05.

Jozef Cupan (1955) 12. 06.

Ladislav Djasnik (1954) 16. 06.

Zlaté svadby

2. 6.

Tibor Jurčík
a Viera Hojdíková

7. 6.

Jozef Hlúšek
a Anna Bundzíková

Pri zdravotnom stredisku pribudne zeleň

Vďaka ľuďom, ktorí sa zapojili do hlasovania za projekt obce Papradno – Zelené zdravotné stredisko v rámci participatívneho-komunitného rozpočtu Trenčianskeho samosprávneho kraja, sa výsadba bude môcť zrealizovať. Financie mohli byť pridelené iba projektom, ktoré získali aspoň 150 hlasov, a následne bolo zostavené poradie, nakoľko rozpočet na projekty bol obmedzený. Papradno získalo 229 hlasov, za ktoré všetkým ďakujeme.

**10. VÝROČIE FOLKLÓRNEHO
FESTIVALU V SRDCI
JAVORNÍKVO**

PROJEKT PODPORIL TSK Dátum realizácie: 06/2023

Stratenec opäť spájal

Na hlavnej turistickej trase po hrebeni Javorníkov možno nájsť mnohé turistické prístrešky, informačné tabule, pamätníky, zaujímavé zákutia a nespočetné výhľady. Jedným z najfrekventovanejších miest je vrch Stratenec. Nachádza sa tam pamätník Tri križe s pamätnou tabuľou aj turistickou rozhľadňou. Na tomto najzápadnejšom vrchu pohoria Javorník v roku 1945 padli traja vojaci – Andrej Rabčan, Rudolf Miko a Ľudvík Somoši, čo symbolizuje práve kamenný pamätník. Túto tragickú udalosť si každoročne pripomínajú občania a organizácie zo slovenskej aj českej strany. Druhú májovú nedeľu sa medzinárodné stretnutie na Stratenci uskutočnilo opäť a účastníci aj po uplynutí 78 rokov svojou účasťou, položením venca a hymnou vyjadrili, že nezabúdajú na to, čo vojna prináša, a poďakovali za mier.

V našej obci

BOLO

7. apríla

na Veľký piatok sa veriaci z Farnosti Papradno zúčastnili **križovej cesty** cez obec. Prvé zastavenie bolo pri amfiteátri pri obecnom úrade a svoje zavŕšenie mala symbolicky pri kríži na cintoríne.

9. apríla

zorganizovali turisti Papradna tradičný **Veľkonočný výstup na Holý vršok**. Počasie turistom prialo. Výstupu sa zúčastnili dospelí aj deti v hojnom počte.

29. apríla

Považské osvetové stredisko v spolupráci s obcou Papradno pripravilo v Kultúrnom dome v Papradne **Regionálnu postupovú súťaž Nositelia tradícií**.

30. apríla

sa uskutočnil **13. ročník podujatia Stretnutie heligonkárov**. Viac ako 34 hudobníkov na tomto nástroji rozozvučalo kinosálu a potešilo vďačných divákov.

Sprievodným podujatím bolo stavenie mája pri kultúrnom dome za spevu FSK Podžiaran a sviatočnej nálady občanov. Položením kvetov k pamätníku pri obecnom úrade si vedenie obce a občania Papradna uctili pamiatku občanov, ktorých Nemci na konci II. svetovej vojny takmer upálili zaživa v humne na Košiaroch.

7. mája

pristúpilo vo farskom kostole k prvému sv. prijímaniu 33 detí z Papradna a Brvnišťa.

13. mája

pri príležitosti **Dňa matiek** potešili deti ZŠ s MŠ, SZUŠ STELLA, DFSK Podžiaranček a FSK Podžiaran všetky prítomné ženy hodnotným kultúrnym programom. Účinkujúci boli odmenení potleskom, deti sladkosťami a ženy pri odchode kvetom od starostu obce a poslancov.

14. mája

sa v dopoludňajších hodinách uskutočnilo medzinárodné **stretnutie na Javorníku** – Stratenci. Viac na str. 2

20. mája

Považské osvetové stredisko Považská Bystrica v spolupráci s FSK Podžiaran a obcou Papradno zorganizovalo v KD

Papradno **krajskú súťaž** – prehliadku folklóru **Papradňanské kubečko**.

28. mája

Hanka Beníková opätovne zorganizovala obľúbené podujatie **BAČOVA CESTA**, ktoré je oslavou salašníctva v našom regióne. Návštevníci si pochutnali na ovčom syre, žinčici, na guláši z baraniny, pečenej jahňacinke i bryndzových haluškách. O dobrú náladu sa postarali bratia Funsovcí a FSK Podžiaran.

4. júna

deti oslávili **Medzinárodný deň detí**.

8. júna

v sobášnej miestnosti na obecnom úrade sa uskutočnilo víťanie do života **22** detí narodených v roku 2022. Bolo pripravené malé občerstvenie, mamičkám kvietok a pre každé dieťa finančná hotovosť.

10. júna

zorganizovali členovia Klubu historických vozidiel Považie **XVII. ročník** pretekov zberateľov a milovníkov historických vozidiel **Veterán Tour Manín**. Jazdu začali v Papradne, pokračovali do Považskej Bystrice, Kúpeľov Nimnica, obce Lednické Rovne a ukončili v Papradne. Na každej zastávke ich okrem pohostenia čakalo veľa priaznivcov a obdivovateľov. Vozidlá a posádky boli opäť fantastické. Od obecného úradu pokračovali účastníci do hotela Podjavorník, kde boli ubytovaní.

17. júna

sa uskutočnil **Koncert žiakov SZUŠ STELLA – pobočka Papradno** v KD Papradno pod

vedením Mgr. Juraja Šipeka. Deti úspešne prezentovali svoj talent, vytrvalosť, radosť z hudby a to, čo sa počas školského roka naučili.

24. júna

sa v amfiteátri pri obecnom úrade uskutočnil **X. ročník** folklórneho festivalu **V SRDCI JAVORNÍKVO**. Od 18. hodiny sa v amfiteátri a KD Papradno svojimi vystúpeniami prezentovali DFSK Podžiaranček, FSK Podžiaran, Jozef Pobočík Brvnište, Milan ZábIELny Stupné, Tibor Mahút Žilina, FSK Dúbrava Jasenica, FSK Limbora Prečín, FSK Javorník Lúky, ŽSSK Drmolyce a cimbálová muzika Bzenec z Českej republiky. Ochutnali sme tradičné papradňanské jedlá, pozreli výstavu NOSITELIA TRADÍCIÍ a vo večerných hodinách nechýbala ani jánška vatra.

24. júna

sa na futbalovom ihrisku v Lúhoch uskutočnil **11. ročník futbalového turnaja – Memoriál Jozefa Váchalíka**. Viac na strane 12.

BUDE

Júl a august

Počas prázdninových piatkov za pekného počasia sa uskutoční v amfiteátri pri obecnom úrade premietanie filmov, ktoré bude vždy vopred oznámené miestnym rozhlasom a plagátmi.

8. júla

sa v priestoroch záhrady pohostinstva Dallas uskutoční tradičná súťaž vo varení kotlíkových špecialít. Príďte ochutnať súťažné špeciality a zabaviť sa pri živej hudbe.

28. júla

sa uskutoční galakonzert Šláger paráda v Papradne v kultúrnom dome o 17. h. Cena vstupenky

v predpredaji je 10 eur, v deň koncertu 12 eur.

29. júla

sa bude konať **5. stretnutie Křížľanov** na Brehoch. Všetci rodáci, chatári z Křížle a ich priatelia sú srdečne pozvaní.

20. augusta

bude sv. omša pri kaplnke na Štiavnickom.

27. augusta

sa stretnú Papradňania a Mariakovci na **Orgoňovej Kyčere**.

Obec Papradno organizuje kultúrne podujatie **Ukončenie leta s heligónkou**.

3. septembra

obec Papradno a DHZ Papradno organizujú opäť traktorovú šou **Papradňanský boľceň**.

15. septembra

bude sv. omša pri kaplnke Pod Suchou.

17. septembra

sa bude sláviť sv. omša pri soche Panny Márie na Holom vršku.

24. septembra

v kostole poďakujeme za úrodu. Sv. omša sa bude sláviť v krojoch, preto kto má doma kroj, nech príde v ňom.

30. septembra

sa v kinosále kultúrneho domu uskutoční **krajská folklórna súťaž Nositelia tradícií**.

15. októbra

bude nedeľné popoludnie patriť skôr narodeným občanom. Žiaci ZŠ s MŠ v Papradne, DFSK Podžiaranček i FSK Podžiaran chcú našich seniorov potešiť kultúrnym programom. Podujatie sa uskutoční v kinosále KD o 15.00 hodine. V estrádnej sále bude v tomto čase **výstava ovocia a zeleniny**.

Deti potešili mamičky svojimi vystúpeniami počas Dňa matiek.

Duchovné slovo

Milí čitatelia, drahí bratia a sestry, vážení spoluobčania!

V mesiaci Panny Márie, v máji, sme si pripomenuli 30. výročie úmrtia pána dekana Jána Gašince, ktorý v našej farnosti pôsobil 54 rokov (od 1. apríla 1939 do 22. mája 1993).

Pán dekan Ján Gašinec sa narodil 26. januára 1908 v Rudinskej, v okrese Kysucké Nové Mesto. Po absolvovaní gymnaziálnych štúdií v Žiline vyštudoval teológiu v Biskupskom kňazskom seminári sv. Ladislava kráľa v Nitre, kde mu bolo 7. marca 1937 udelené kňazské svätenie. Najskôr bol kaplánom v Zákopčí, potom v roku 1939 pokračoval ako kaplán v Papradne. O rok neskôr sa stal dočasným správcom farnosti. Druhá svetová vojna neobišla ani pána dekana. V roku 1941 dostal povolávací príkaz ako vojenský duchovný. V roku 1942 sa vrátil do Papradna ako dočasný správca, zložil synodálne skúšky a stal sa farárom. V roku 1955 ho vymenovali považsko-bystrickým okresným a dištriktúalnym dekanom. 6. augusta 1978 sa však funkcie dištriktúálneho dekana vzdal.

Okrem tohto stručného životopisu si farníci spomínajú na pána dekana ako na človeka s veľkým srdcom. Ako človek z malebnej obce Rudinská, ktorá je posiatá lazmi a menšími osadami, nachádzajúcimi sa až po hrebeň Javorníkov, sa vedel vcítiť do situácie občanov našej obce. Rudinská bola valaská obec, v ktorej sa ľudia živili pastierstvom, ale aj drevorubačstvom, želiarstvom a droťárstvom. Obyvatelia tu boli chudobní, o čom svedčil aj typický odev obyvateľov chudobnejších oblastí Javorníkov. Ľudia tu žili v malých dreveničkách na samotách. Bohoslužby sa konali v miestnej kaplnke Nanebovzatia Panny Márie, posta-

veň v roku 1880.

Boh pána dekana naplnil veľkou vnútornou silou. Posilnený vzorom Panny Márie zo svojej farnosti pustil sa do pastoračnej činnosti v Papradne. Veľmi skoro si získal sympatie ľudí. Staral sa o duchovný, ale aj kultúrny rozvoj obce a farnosti, keď občanov nabádal, aby stavali kultúrne zariadenia, školy a predškolské zariadenia.

Život u nás v Papradne mu nebol cudzí. Ako človek z dediny s viacerými samotami bol zvyknutý veľa chodiť. Pán dekan chodil učiť deti náboženstvo až na Podjavorník. Každý jeden týždeň prichádzal pešo a deti mu chodili naproti. Na Podjavorník chodil aj počas iných návštev a na koledy. Videl chudobu, v akej tu ľudia žijú, a preto nikdy nezabudol deťom priniesť cukríky, sväté obrázky a často im nechal aj svoju desiatu. Keď deti zišli do dediny na slávenie sv. omše, pozval ich na faru, aby im jeho neter Anežka dala niečo zjesť. O to viac mu bolo ľúto detí, ktoré cez zimu premrznuté prišli do kostola. Deti hneď po skončení omše zavolať zohriať sa na faru. Pán dekan sa delil o všetko, dokonca i o svoju večeru, deťom dával i jabĺčka z farskej záhrady. Bol to veľmi všímavý človek. Všimol si, že deti majú biedne oblečenie, mnohokrát sa teda stalo, že rodičom dával peniaze na ich ošatenie. Ľudia často spomínajú, ako im pán dekan ako deťom kupoval sladkosti alebo ako premrznutých chlapcov, ktorí skúšali pašie, zavolať na faru zahriať sa slivovicou. Pre deti sa na fare organizovalo i pohostenie po prvom svätom prijímaní a pred Vianocami sa piekli aj oblátky. Pán dekan deťom požičiaval i bicykel, aby sa mohli odviezť

do meštianky v Brvništi.

S rovnakou láskou, s akou sa staral pán dekan Ján Gašinec o ľudí, s takou sa staral aj o kostol. Vedel, že hudba dodáva sláveniu sv. Eucharistie vznešenosť a povznáša myseľ ľudí k Bohu. Pomocou svojich známych z Ameriky a s pomocou farníkov zakúpil nový nádherný organ, ktorý patrí medzi štyri najväčšie na Slovensku. Postupne svojou šetrnosťou sa pričínal i obnovu malieb v interiéri, o úpravu vonkajška, fasády a strechy, oplotenia kostola a fary. Do kostola sa zaviedla električka, ozvučenie, elektrické vykurovanie, vymenili sa lavice, kamenná dlažba sa prekryla keramikými dlaždicami, pribudli tri zvony (Ján XXIII., Pax, sv. Peter a Pavol) a postavila sa nová fara, na ktorú sa však pán dekan odmietol odsťahovať. Hovorieval: „*Keby som sa presťahoval, starú faru by zlikvidovali.*“ Bol to veľmi pokorný človek. A taký žil aj život.

14. mája 1993 pán dekan vážne ochorel, ťažko rozprával a nejedol. 18. mája sa ešte bol pozrieť na stavbu kostola v Brvništi. 21. mája ho museli doviesť na slávenie sv. omše, počas ktorej len ticho sedel v kresle a od oltára ho museli odniesť na rukách do fary. Na ďalší deň, 22. mája v čase večernej sv. omše, ktorá sa začala o 18. h, pán dekan zomrel. 26. mája 1993 pri-

šlo sa o 10. h rozlúčiť s pánom dekanom Jánom Gašincem 50 kňazov a veriaci z Papradna a Brvništa. Sv. omšu celebraval nitriansky pomocný biskup Mons. František Rábek.

Pán dekan bol oddaný Bohu celou svojou dušou a myslou. Zanechal za sebou veľké Božie dielo. Pán odmenil nielen Papradno, ale aj dekanovu rodnú Rudinskú za kňaza, ktorý tak veľa urobil pre Papradno. Farnosť Rudinská bola vyhlásená a zriadená 30. júna 2018, a to vďaka neteri pána dekana Agnese Gašincevej, ktorá venovala, ako to volajú miestni, „Domček“ pre cirkevné účely, ktorý veriaci opravili a prebudovali na faru. Myšlienka na zriadenie farnosti skrsla veriacim pri oslavách 20. výročia posvätenia Kostola Fatimskej Panny Márie v Rudinskej.

Pamiatku na pána dekana Jána Gašince sme si pripomenuli na sv. omši, ktorú celebraval pán vikár Mons. Jozef Bagin a veľadostojný pán kanonik Ladislav Herman. Po sv. omši bola odhalená pamätná tabuľa, ktorá je umiestnená na vonkajšej stene kostola.

Panna Mária sprevádzala pána dekana od jeho narodenia až po celý jeho život. Nech vás Preblahoslavená Panna Mária, Ochrankyňa Papradňanskej doliny, sprevádza a dáva vám silu vytrvať.

Mgr. Martin Hruška

Spomienka na pána dekana Jána Gašinca

V nedeľu 28. 5. 2023 sme si slávnostnou omšou pripomenuli 115. výročie narodenia a 30. výročie úmrtia pána dekana Jána Gašinca. Bol najdlhšie pôsobiacim kňazom v našej farnosti a jeden z najdlhšie pôsobiacich kňazov na Slovensku na jednom mieste. V Papradne pôsobil 54 rokov (1.4.1939 – 22.5.1993).

O tom, že pán dekan bol človekom vzácnym a u našich ľudí obľúbeným a váženým, svedčí aj bohatá účasť našich farníkov, ako aj farníkov a rodinných príslušníkov dekana z Rudinskej s ich farárom vikárom mons. Jozefom Baginom, ktorý sv. omšu celebroval, a starostkou obce Rudinská na slávnostnej spomienkovej svätej omši v našom kostole. Slová a hlboké myšlienky v súvislosti so zoslaním Ducha Svätého v kázni veľadostojného pána kanonika Ladislava Hermana určite oslovili všetkých prítomných.

Kanonik si zaspomínal aj na dekana Gašinca, ktorého osobne poznal ešte ako mladý kaplán pôsobiaci v Považskej Bystrici a ktorého si nesmierne vážil a bol pre neho svetlým príkladom.

Okrem vedenia obce boli na omši prítomní aj hasiči, ďalej Podžiaranci, ktorí svojím spevom i krojmi upútali pozornosť hostí z Rudinskej, členovia Červeného kríža, športovci. Po svätej omši bola posvätená pamätná tabuľa, venovaná dekanovi Gašincovi, ktorá je umiestnená na čelnej vonkajšej stene kostola. Potom zaznelo aj neodmysliteľné Papradno, Papradno v podaní Podžiaranu a mnohých prítomných, keď sa s chuťou pustili do bohatého pohostenia, ktoré pripravili naše farníčky.

Poďakovanie za túto krásnu a dôstojnú časť nedele patrí predovšetkým nášmu farárovi Martinovi Hruškovi, ako aj všetkým, ktorí sa akýmkoľvek spôsobom pričínili o zdarný priebeh. Lebo dekan Gašinec si to aj po tridsiatich rokoch určite zaslúži. Spomienka na neho v nás zostane ešte dlho, veď „vzácný človek to bol!“

Pod'akovanie

Farská charita v Papradne veľmi pekne ďakuje ľuďom, ktorí sa aj tento rok pred Veľkou nocou zapojili do potravinovej zbierky v predajniach Coop Jednota Papradno. Vyzbieralo sa 190 kg potravín + čistiacich potrieb, ktoré určite pomôžu ľuďom v núdzi. Táto zbierka svedčí o tom, že máme obrovské srdcia a myslíme nielen na seba, ale aj na iných. V súčasnosti čoraz viac vystupuje do popredia princíp solidarity, ktorý nám hovorí, že všetci nesieme zodpovednosť jeden za druhého. Sme radi, že aj takáto zbierka, ktorej cieľom je zabezpečenie základných ľudských potrieb, bola prijatá s nadšením a ochotou pomôcť. Chceme sa osobitne poďakovať aj vedeniu a hlavne zamestnankyniam Coop Jednota, bez ktorých by sa táto akcia neuskutočnila.

Nech vám to Pán odplatí tým, čo najviac potrebujete.

„Milujúce srdce je veselé srdce.“ — Matka Tereza

Farská charita Papradno

Odišiel, no spomienka zostane

Vo veku 71 rokov nás 16. apríla 2023 nás navždy opustil Pavol Zdurjenčík, človek, na ktorého sa len tak rýchlo nezabúda. Dobrý manžel, dobrý otec, dedko, kamarát, kolega, spoluobčan. Chýbať nebude len svojim najbližším: manželke Hanke, dvom synom a vnúčatám, ale chýbať bude určite aj našim hasičom. V ich radoch odviezol kus záslužnej práce počas neuveriteľných 54 rokov ako člen Dobrovoľného hasičského zboru Papradno, z toho vykonával 35 rokov funkciu veliteľa DHZ. Chýbať bude aj futbalistom. Nebolo zápasu, aby sa ihriskom neniesol jeho zvučný hlas, nebolo brigády, na ktorej by sa nezúčastnil, nebolo akcie na ihrisku, aby nepomohol.

Dlhé roky pracoval ako poslanec obecného zastupiteľstva a svojou aktívnou prácou prispieval k rozvoju obce.

Odišiel, no v našich srdciach zostane spomienka na neho – veselého, usmiateho, priateľského – ešte veľmi, veľmi dlho.

Výšivky nám ju budú dlho pripomínať

25. apríla 2023 sme sa navždy rozlúčili s 96-ročnou Filomérou Hroškovou, jednou z posledných výšivkárok v Papradne. Vyšívaním si začala zarábať už vo svojich 14 rokoch. Spomienka na ňu a na jej výšivkárske umenie zostane v nás ešte dlho živá aj vďaka košeli, ktorú vyšila asi v roku 1945 pre svojho frajera, o ktorom vedela, že bude jej mužom. A nielen tej, ale aj vďaka ďalším 24 kusom dekoratívnych vyšívaných obrusov, vankúšov, dečiek a ozdobných uterákov, ktoré podarovala do fondu Vlastivedného múzea v Považskej Bystrici. Pohľad na od nej vyší-

vané košele a rôzne výšivky ju pripomenie i mnohým našim občanom. Spomínať v dobrom budú na ňu i mnohé ženy, ktoré zasvätila do tajomstva vyšívania.

Farská charita v Papradne bude organizovať zbierku školských pomôcok pre deti v dňoch od 01.06. do 15.09.2023. Zberné miesta, kde sa môžu školské potreby odovzdávať: kostol Papradno, ZŠ s MŠ Papradno (ekonomická kancelária), Obecný úrad Papradno (Ing. Zuzana Burdejová). Podrobné informácie budú rozpísané na plagáte.

Ďakujeme, že darujete ľahší a krajší začiatok školského roka deťom v núdzi tým, že sa aktívne zapojíte do zbierky školských pomôcok na zberných miestach.

Farská charita Papradno

Najstaršie rody v Papradne

Urbaník

V jednej starej listine z roku 1743 sa spomína Juro Urbaník, ktorý drží panské pozemky v Malom Jastrabí. V roku 1770 je medzi poddanými zapísaný Štefan Urbaník a tento rod trvá u nás dodnes. Je známy pod prezývkou Škarvaj. Na dolnom konci obce bol ešte v 19. stor. Urbanoviech hošták, v ktorom bývali Agneša Urbaníková a Ján Urbaník. Hošták, ktorý založil predok dnešných Urbaníkovcov, vznikol niekedy okolo roku 1620. V roku 1855 je v tomto hoštáku na č. d. 61 zapísaný Karol Urbaník. Rod Urbaníkovcov patrí u nás medzi najstaršie. Ktovie, možno prvý Urbaník prišiel do Papradna z Urbanova. Bola to osada, ktorá je dnes súčasťou obce Mikšová. Urbanov istý čas cirkevne patrili k Jesenici, lebo ešte po roku 1713 obyvatelov Urbanova zapisovali v jesenických matrikách. (Podľa Š. Meliša)

Ešte skôr ako v roku 1743 je meno Ján Urbančík uvedené v zozname poddaných v roku 1715. A predsa sa toto staré meno v Papradne veľmi nerozšírilo. K posledným Urbaníkovcom u nás patrili Štefan a manžel. Anna Balážiková, ktorí mali dvoch synov – Adama a Michala a tri dcéry. Adam (1909 – 1971) a Bernardína Hanajčíková mali len jedného syna Jána. Ten zomrel pomerne mladý v roku 1983. Zostala po ňom manžel. Helena Šarlayová a traja synovia. Manž. sa po čase znova vydala a z Pap-

radne odišla. Z troch synov sa jeden oženil a z Papradna odsťahoval, Július (pre svoj vzhľad prezývaný Malý) zomrel v roku 2011, a tak v rodnom dome zostal len Henrich s manžel.

Druhý Štefanov syn Michal a Alžbeta Lapúniková mali troch synov – Štefana, Pavla a Antona a dcéru Jarmilu. Pôvodne všetky Michalove deti z Papradna odišli. Až teraz, po odchode na dôchodok, sa do rodnom dome vrátil syn Anton s manžel. Emíliou. Jeho rodina zostala v Považskej Bystrici.

Váchalík

Pôvodná forma tohto mena bola Váchal, Váchalka, U Váchalov. Priezvisko je v našej obci ešte aj dnes dosť rozšírené. V roku 1656 sa vo Vidči na Morave spomína meno Vachu, ktoré tam prišlo zo Slovenska. A ktovie, možno práve z Papradna. Úda-

je v archíve v roku 1770 o rode Váchalík v Papradne hovoria: veční poddaní – relikta Ján Váchalík (zaniknutá usadlosť), Váchalík Ondrej, Váchalík Štefan, Váchalík Martin a Váchalík Juraj. Neskôr, okolo roku 1780, sa spomínajú tie isté mená. V roku 1855 v dome č. 166 býva Váchalík Anton Kadlec. V roku 1874 majú Váchalíkovci v Krivačoviech hoštáku štyri rodiny. Dnes sa delia na niekoľko vetiev a ich prezývky sú: Galvot, Barzík a iné. (Podľa Š. Meliša)

Z rodín Váchalíkovcov spomíname len tých, ktorí dnes v Papradne žijú. Vieme, že pôvodne sa prisťahovali spod Holého vrška, a preto začneme dvoma rodinami, z ktorých pochádzajú. Sú to: 1. rodina – Ondrej + Katarína Možutíková, deti – František, Ľudovít, Karolína, Ondrej, Štefan a Mária; 2. rodina – Ján + Anna Kurnocíková, deti – Ján,

Rudolf, Kristína, Pavol a Karol. Z rodiny Ondreja Váchalíka a Kataríny Možutíkovej sa budeme zaoberať len synmi Štefanom a Ľudovítom a spomenieme dcéru Máriu. V Papradne prežil celý svoj život iba Štefan (1920 – 2000) s manžel. Rozáliou Jánošíkovou. V Papradne žili aj ich deti – Ľudmila, v. Mikitová, Štefan, Jozef, Pavol, Marta, v. Tóthová, a Mária. Odsťahovala sa len dcéra Anna. V súčasnosti v Papradne zostali už len Marta a Mária s rodinami a po Štefanovi manžel. Kamila Turičíková so synom Jánom a jednou dcérou. Jozefova manžel. Mária sa vrátila aj s dvoma synmi do Poľska a slob. Pavol zomrel nešťastnou náhodou (utopil sa). Mária je slobodná a býva so synom a jeho rodinou, dcéra Marianna zomrela vlni.

Ľudovítova rodina: manžel. Mária Hároníková, deti – Renáta, Anastázia, Melánia, Kamila, Božena, Edo a Peter síce pôvodne bývali v Papradne, ale všetci sa odsťahovali. Až po čase sa vrátil syn Peter, ktorý dnes žije v rodnom dome alebo na svojej chate v Malom Brusnom. Štefanova a Ľudovítova sestra Mária, v. Piláčíková, zostala Pod Holým vrškom, ale jej dcéry Helena, v. Brezničanová, a Regina, v. Gardoňová, a tiež najmladší syn Kamil (manž. Ľuba Jarošíncová) už bývali v Papradne.

Z druhej rodiny, Jána Váchalíka a Anny Kurnocíkovej, odišli do Papradna až Jánov syn Jozef a Kristínin syn František. Jozef sa oženil s Martou Kališíkovou a František s Kamilou Chrapkovou. Jozef (1953 – 2011) zo-

Karol Váchalík (Zachar) – spodný rad prvý zľava.

Uprostred Pavol Váchalik - Hácha (staromládenecká zábava)

mrel náhle. V Papradne zostala jeho manželka Marta, dvaja synovia a dve dcéry. Manž. žije spolu so synom Romanom a jeho rodinou, druhý syn Miroslav so svojou rodinou býva v novom dome. Dcéry – Monika, v. Zboranová, a Marta, v. Lališová, sú tiež v Papradne. Jozef bol dlhoročným funkcionárom nášho FO, preto sa na jeho počesť organizuje každoročne „Memoriál Jozefa Váchalíka“.

Kristínin syn František zomrel v roku 1997. Aj po ňom zostala v Papradne manželka Kamila, syn avdcéra. Jeho syn, tiež František, zomrel mladý a slobodný v roku 2015. Dcéra Dana, v. Kolkusová, žije s rodinou v Papradne. Spomenieme ešte Pavla a Karola, Jánových a Kristíniných bratov. Pavol, prezývaný Hácha, zomrel slobodný a bezdetný.

Karola si pamätáme ako výborného futbalistu, ktorý hrával dlhé roky za Papradno na poste ľavého krídla. Keď niektorí papradňanskí futbalisti dostali prezývku po ligových hráčoch, Karolovi prischla prezývka Zachar, a tak si ho fanúšikovia nášho futbalu pamätali dlhé roky.

Posledný, kto s prímením Váchalik Barzik v Papradne býval, bol Ignác Váchalik (1931 – 2003). Jeho rodina žije mimo. Prímenie Barzik dostali títo Váchalikovci ešte po babke alebo dokonca po prababke.

Vašík

Kedy sa u nás prvýkrát objavilo toto meno, nie je známe. No je to starý a veľký rod, ktorý založil aj grunt, v ktorom boli najlepšie zeme. Pravdepodobne usadlosť, z ktorej neskôr vznikol

Vaškoviech grunt, držali kedysi v Papradne valašskí vojvodovia. Pôvodný názov ich mena bol Vaško. Daniel Vaško a Štefan Vaško sa nachádzajú v zozname poddaných Papradna už v roku 1715, ale meno Vaščík sa v archívnych súpisoch vyskytuje dosť neskoro. V súpise poddaných z roku 1770 Vaščikovci chýbajú. Až v roku 1855 sa uvádzajú v piatich domoch: na č. d. 35 Vaščík Štefan, č. d. 36 Vaščík Juraj a Ján, č. d. 37 Vaščík Ondrej, č. d. 39 Vaščík Juraj a Ján a na č. d. 54 Vaščík Ján. V roku 1874 sú vo Vaškoviech grunte zapísaní: Vaščík Mikuláš, Vaščík Martin, Vaščík Ján, Vaščík Juraj a Štefan a Vaščík Tereza. V Babíncoviech hoštáku sú Vaščík Mikuláš a Jozefína. Tento početný rod má rôzne prezývky: Paprik, Bubenek, Iguš, Mareček, Pánbošček, Labudovci a iné. Vaščikovci mali časť hôr a majú aj dnes v doline Koškovec. Tam si založili osadu, ktorá tam existuje dodnes. Nazýva sa Vaškovci, U Vaškov a ešte sa delí na Horní Vaškovia a Dolní Vaškovia. (Podľa Š. Meliša) Podrobnejšie informácie máme len o rode Paprik, ktoré nám poskytol Michal Vašík, vnuk Mikuláša Vašíka. Ostatné rody predstavíme stručne, podľa zoznamu prihlásených osôb na trvalý pobyt v Papradne.

Mikuláš Vašík Paprik a Mária Čidalíková mali dvoch synov – Františka a Vendelína a tri dcéry. Syn František (1906 – 1971) sa po vojne politicky angažoval a v rokoch 1954 – 1957 zastával funkciu predsedu MNV. S Františkou Strašíkovou mali tieto deti: Kristínu, Karola, Kamilu, Emíliu a Kamila. Dcéra Kristína hneď po svadbe z Papradna odišla. Karol, Emília, v. Palková, a Kamil, prezývaný Močiarik, už zomreli, takže v súčasnosti žije len Kamila, v. Fujašová. Karol so svojou ženou Františkou Michalceacovou, ktorá pochádzala z Rumunska, vytvorili u nás (na dnešné časy) rekord v počte detí. Vychovali ich štrnásť. Netrúfali sme si pozisťovať, kde sa všetci v súčasnej dobe nachádzajú, preto to neuvádzame.

Vendelín a Františka Santusová z Podjavorníka mali šesť detí – Filoménu, Viliama, Vilmu, Jozefa, Máriu a Michala. Pôvodne zostal v Papradne len najmladší syn Michal, ostatní sa poženili a povydávali mimo. Neskoršie si v Papradne Viliam s manželkou Helenou Hríbikovou postavili nový dom a do starého rodičovského domu sa vrátila Filoména,

v. Babiarová, s manželom a so synom. V súčasnej dobe žijú z rodiny po Vendelínovi Vašíkovi v Papradne už len Viliamove dve dcéry, Filoména syn Anton a slobodný, bezdetný Michal, prezývaný Maraša. V Papradne prežili celý svoj život aj tri dcéry Mikuláša Vašíka – Katerina, v. Šmulíková, Pavlína, v. Balážiková, a Mária, v. Hlúšková.

Ondrej Vašík Bubenek a Cecília Mozješíková mali päť synov a dcéru Františku, v. Jánošíkovú. Traja synovia – Ľudovít s Ľudmilou Kontilovou, Jakub s Vilhou Zboranovou a Ján s Ľudmilou Žilínčikovou zostali žiť v Papradne. Z nich Ľudovít sa po vojne v rokoch 1957 – 1960 stal predsedom MNV. Vendelín sa presťahoval do Banskej Bystrice a Tomáš do Považskej Bystrice. V súčasnej dobe po Ľudovítovi ani po Jakubovi nezostal v Papradne nikto. Zostali len synovia po Jánovi – slob. Ľubomír a Jozef s rodinou (manž. Jana Strašíková, syn Peter s dcérou Sofiou). A v Papradne žije aj Tomášova dcéra Alena, v. Kapráliková, s dcérou a vnučkou.

Štefan Vašík I g u š a Karolína Belejová mali troch synov a dve dcéry – Adama, Karola, Alberta, Štefaniu, v. Španihelová, a Máriu, v. Mišurová. Adam zomrel v roku 2003 a v roku 2017 aj jeho manželka Oľga Harišová, no obidve ich dcéry – Anna, v. Hikaníková, a slobodná Marta byvajú v Papradne. Aj druhý Štefanov syn Karol so svojim synom žijú v Papradne, ale jeho manželka zomrela. Albert a Mária sa odsťahovali.

Z rodiny Vašík Pánbošček nezostal v Papradne nikto. Vieme len, že v jednom dome bývali spolu tri generácie – starý otec, otec a syn, všetci s menom Štefan. Posledný Štefan zomrel slobodný a bezdetný v roku 2017. Títo Vašíkovci mali svoj bačov v Medvedskej doline v osade Lazy. Ďalší Vašíkovci mali prímenie Labudovci. K nim patrili Alexander, ktorý mal viac detí, ale v Papradne zostali len Jozef, Mária, v. Zboranová, a Helena, v. Knapová. V súčasnosti žije už len Jozef s manželkou Oľgou Vicenovou so synom a trvalý pobyt má zapísaný aj druhý syn Peter s rodinou (manž. + dve deti). Z ostatných Vašíkovcov spomenieme ešte Pavla, ktorého otec pochádzal z Brvníša. Jeho žena Libertína (Lídka) Mičiarová zomrela v roku 2020 a on žije v Papradne spolu s jednou dcérou.

Magdaléna a Ambro Balušík

Mikuláš Vašík (Paprik) s manželkou a dcérami

Na súťažiach sa nám darí

Aký prívlastok by som dala tomuto roku? Jednoznačne súťažný. Či dospelí, či deti, každý mesiac sme prezentovali krásu našich spevov a zvykov. A som nesmierne hrdá, že krásu toho, na čo sme všetci pyšní, ocenili aj ľudia z celého Slovenska, ktorí sedeli v porote.

Nedá mi, aby som nezačala tými najmladšími. Úspech, ktorý sa im podaril tento rok, bude na dlhé roky zapísaný veľkými písmenami nielen v kronike. Už to, že postúpili na celoslovenské kolo, je niečo neskutočné. Tí, ktorí chodia s deťmi na krajskú súťaž každý rok, určite vedia, o čom hovorím. Je to niečo úplne iné, keď súťažia detské súbory, ktoré sú pomaly ako tie dospelácke, všetci majú ľudové hudby, tancujú... a niečo iné je „obyčajná“ dedinská detská folklórna skupina, ktorá ale všetko robí s nadšením a radosťou. Božka Bašová vždy hovorí, že scenár píše spoločne s deťmi, ale základom všetkého je práve ona. Spoločne sa im podarilo vytvoriť niečo krásne, čo očarilo aj porotu na celoslovenskom kole, a tak ich zaslúžene ocenila ZLATÝM pásmom. Čo ma ešte viac teší, je to, čo si hovorili deti pred súťažou: „Podme si to užiť!“ Tak vám ešte raz, milé naše Podžiarčence, Božka a Denka, zo srdca všetci blahoželáme. Sme na vás pyšní.

A čo my starší? Po úspechu na regionálnom kole speváckej súťaže sme pokračovali aj na tej krajskej. Krásne spevy a hry na tradičných aj menej tradičných nástrojoch opäť priniesli vzácne kovy a ocenenia. Strieborné pásmo písaním na lístku získala Dara Hikaníková, Marek Žilínčik ako inštrumentalista hrou na rífovú píšťalu zlaté pásmo s návrhom na postup. A priamy po-

stup si do celoslovenského kola vyspieval Patrik Kaprálik. No, čo dodať? Už len to, že sú úžasní a Marekovi a Paťovi budeme držať palce na celoslovenskom kole, ktoré bude v novembri opäť v Habovke. Otázka ale je, či nás zoberú so sebou.

Tento rok je naozaj taký super-súťažný, lebo okrem speváckej súťaže je tento rok aj tá zvykoslavná. Naposledy sa konala v roku 2018, kedy sme pripravili pásmo Uherki. Do čoho sme sa pustili tento rok? Mysleli sme, že so svadbou už boli hádam všetci, tak sme sa zamerali práve na ňu. Možno si niekto myslí, že nič ťažké. Napriek tomu, že mnohé zvyky sa v Papradne zachovali v pôvodnej forme, práve tie svadobné medzi ne nepatria. Tak teda pred tromi rokmi začalo pátranie. To, kde pátrať, mi poradil Juraj Jakubík st. z Hvozdnice. Povieť vám, bola som už aj trochu skeptická, lebo bol január tohto roku a nič poriadne sa mi nepodarilo nájsť. Aj keď som si myslela, že veď nás už poznajú, opak bol pravdou. Keďže nie som vyštudovaný etnológ, dostala som odpoveď, že mi nemôžu informácie poskytnúť. Informácie, ktoré kedysi získali zadarmo od našich ľudí, informácie o našich zvykoch... Ale šťastena sa nakoniec obrátila na našu stranu. Hlavnú zásluhu majú na tom tri ženy, ktoré napriek svojim mnohým titulom pred aj za menom ukázali, že srdce majú na správnom mieste

a nemajú problém samy vyhľadať informácie. Po trojročnom pátraní sa nám vďaka Petronele Rágulovej, riaditeľke Vlastivedného múzea v Považskej Bystrici, podarilo získať záznamy českej etnografky Aleny Plessingerovej, ktorá v minulosti robila výskum nielen v Papradne. Vďaka nim sme mohli urobiť nielen rekonštrukciu svadby, ale hlavne svadobného oblečenia približne z roku 1890. Informácie doplnili aj záznamy o svadbe z dotazníkovej akcie Matice slovenskej z roku 1942 nachádzajúce sa v Textovom archíve SAV, ktoré pre nás vypátrala Zuzana Beňušková. Pomohla i diplomová práca Heleny Zígovej: Svadba v Papradne, ku ktorej sa dopracovala Margita Jágerová. Neviem, či stačí ďakujem za to, čo pre nás urobili. Vďaka nim sme získali kus nášho vzácného dedičstva. Získať informácie je jedna vec, ale dať ich na scénu zase druhá. Ako inak, scenára sa zhostil Izo Mikulík a veľkou pomocou a oporou nám bol už spomínaný Juro Jakubík st. Vďaka nim sme mohli na vyhodnocovanom seminári počúvať len tie najkrajšie hodnotenia. A to, keď porotkyňa povedala, že sa cítila ako vo filme Rok na dedine, to bolo asi najúžasnejšie ocenenie. To, že Izo vie písať scénky, dávno vieme. No ako si pamätá všetky tie možné aj nemožné „hlášky“, ktoré k danej situácii patria, to teda neviem. Je v tom neprekonateľný a som strašne rada, že ho máme. Juro posunul našu scénu zase niekde inde. Dbal na všetky krojové súčasti, rekvizity, no vniesol do scénky mnohé obradové časti, ktoré z nej spravili niečo nezabudnuteľné. Dokonca sa podujal aj na to, že nás podučí tancovaniu. No neviem, či potom aj trochu nebaňoval. Ale nakoniec povedal, že to nie je s nami také zlé. Tak už len budem dúfať, že aj tento náš

talent (i keď je len v začiatkoch) budeme ďalej rozvíjať. Obom im chcem veľmi pekne poďakovať, že vďaka nim bola svadba taká, ako má byť.

Pri skúškach nám veľmi pomohla aj Božka nielen s priestorom, skvelými pripomienkami, ale veľakrát aj s alternovaním chýbajúcich členov. Škoda, že tie naše skúšky nenatáčame. Veď kto by ju nechcel vidieť alternovať Samka a „biť sa“ s Paťom? Alebo keď Marek hrá aj nevestu, či Samko sa o *ohlávce* rozpráva sám so sebou? Veru, mohla by som o tom všeličo písať. Každého pochváliť. Veď čo stavať, to skvelé stvárnenie. Každý niečim prispel ku krásnemu spoločnému výkonu. Ďakujem veru každému, veď spolu sme zase ukázali to naše originálne, krásne, jedinečné. Dokonca nám aj Miloš Ščotka z FS Považan prišiel pomôcť, keď už má tú ženu z Papradna. A parta? To bol asi najväčší oriešok, keďže existujú len slovné popisy a nákresy rukou. Na jej výrobu sa podujala Anička Kulichová, a teda sa jej podarila úžasne. Zlaté ruky a trpezlivosť veru má. Spolu s manželom Jurajom sú našimi kamarátmi už dlhé roky a vždy sme radi, keď ich opäť niekde stretneme. A ak by ste chceli vidieť aj ďalšie party či vence, určite prídte na Marikovské folklórne slávnosti, kde budú mať výstavu. Po toľkých slovách chvály je asi zbytočné písať, ako sme na súťaži dopadli. Tešíme sa, že ju 30. septembra predstavíme na krajskom kole u nás v Papradne, kam vás všetkých pozývame.

Ale tento rok sme nielen súťažili. Zaspievali sme na Dni matiek, Bačovej ceste, ale aj v kostole na Veľkú noc, prvé sväté prijímanie či výročie pána dekana Gašince. Ďakujeme aj nášmu pánkovi Marcinovi, že naše tradície môžeme prenášať i do kostola. Nech mu Pán Boh dá veľa zdravia, aby po tých štyroch rokoch, čo je u nás, vydržal s nami ešte ďalších 50.

A čo v lete? Zase všelikde zabľúdime. Koncom augusta dokonca do Rejdovej. Tak budeme môcť spoznať aj tento kúsok Slovenska. Tešíme sa na vás pri každom našom vystúpení.

Na záver by som rada venovala spomienku na Filku Hroškovú, ktorá sa vyšívaniu aj spievaniu venovala dlhé roky. Aj nám nejakú tú pieseň zaspievala či darovala časť odevu. Budeme na ňu navždy a s láskou spomínať.

Lenka Jandušíková

Podžiaranček so zlatom v hrdle aj na papieri

Naša detská folklórna skupina Podžiaranček získala v máji na celoštátnej súťaži a prehliadke detských folklórnych súborov ENIKI BENIKI v Liptovskom Mikuláši zlaté pásmo a zaradila sa tak medzi štyri najlepšie súbory na Slovensku.

Úspech, aký neprichádza každý deň ani rok

Spomedzi viac než 140 prihlásených súborov mali naše deti tú česť vystupovať v galaprograme súťaže v Múzeu liptovskej dediny v Pribyline ako jediní z obce popri mestských súboroch. Tento úspech nás teší o to viac, že sme prvýkrát za 10 rokov postúpili s programovým číslom. Do krajského a zopárkrát aj celoštátneho kola sa teda doteraz podarilo postúpiť vždy len v rámci spevackej súťaže, no tento rok tomu bolo inak. Takmer 40 našich detí sa teda navždy zapísalo do histórie najúspešnejších folklórnych súborov v rámci všetkých krajov Slovenska. Sme na nich v Papradne všetci veľmi hrdí, pretože niečo takéto sme tu ešte nemali.

Nemuselo to vôbec prísť

Keby mi bol niekto začiatkom roka povedal, že sa dostaneme až na celoštátnu súťaž, asi by som sa len schuti zasmiala. Asi preto, že z mojej strany padlo v určitej chvíli aj vyjadrenie, že sa tento rok súťaže nezúčastníme. Nie preto, že by sme nechceli, ale preto, že prišlo veľa dobrých námetov, no nezostávalo nám veľa času na nácviky a dlho sme sa nevedeli pre to-ktoré rozhodnúť. Rozhodnutie neprišlo ani o 5 minút dvanásť, ani v hodine dvanásť, ale 5 minút po dvanásť. Tak sme teda nakoniec vytiahli tému spred desiatich rokov a spolu s Božkou a deťmi sme pozmenili zvykoslovné pásmo „Na Kvetňu ňedzeľu“. V ňom sme predstavili zvyk „Chodzeň je po máji“, ktorý každoročne v obci aj realizujeme. S podobným námetom a spracovaním sme dokonca pred 10 rokmi postúpili do krajskej súťaže. Dá sa teda povedať, že sme ho „oprášili“, obmenili a asi sme aj dobre urobili, lebo sme s ním nakoniec aj zožali úspech.

Obrovská radosť

všetkých zúčastnených

Počas vyhlasovania výsledkov v Múzeu liptovskej dediny v Pribyline sme túpli tak ako asi

ešte nikdy. Všetci sme sa spoločne pochytili za ramená ako správna partia a držali si palce – rodičia s deťmi, deti s nami, vedúcimi, aj medzi sebou. Po vyhlásení laureáta, absolútneho víťaza tohtoročnej súťaže, prišlo chvíľkové sklamanie, no to, čo prišlo potom, sa nedá slovami opísať. To musíte jedine zažiť. Spoločne sme sa potešili, vytískali, poplakali si, zakričali, zaspievali... Tak to má byť, veď sme jeden tím. A takéto niečo je potrebné si naplno vychutnať, pretože nikdy neviete, či sa to ešte niekedy zopakuje. Na tento moment budeme ešte dlho spomínať len v tom najlepšom. Boli sme s Božkou obe veľmi dojaté i vďaka prekvapeniu, ktoré pre nás deti spolu s rodičmi pripravili. Radovali sme sa, ako keby sme víťazmi boli my. Ani jeden zo súborov sa netešil tak veľmi a neoslávil to tak ako my.

Nabitý víkendový program

Okrem samotnej súťaže mali deti v Dome kultúry v Liptovskom Mikuláši pripravené remeselné dielničky počas celého víkendu a najviac sa zabavili počas sobotňajšieho večerného programu. Každý súbor sa musel predstaviť ostatným súťažiacim, zaspievať, prípadne zatancovať a naučiť niečo aj ostatných. Bola

to veľmi pekná prezentácia jednotlivých súborov. My sme sa predstavili okrem iného aj našou „podžiarančekovskou“ hymnou, ktorú pomáhali dotvoriť práve naše deti.

Také sú tie naše Podžiarančence

Za tých desať rokov, čo v Podžiarančku pôsobím ako jedna z vedúcich, som si všimla jednu skvelú vlastnosť všetkých našich detí, a to je ich bezprostrednosť. Sú veľmi spontánne, nikdy neviete, čo od nich môžete čakať, čo im napadne. Sú veľmi tvorivé, program vymýšľajú spoločne s nami. V tomto programovom vystúpení, ako aj v mnohých ďalších, je veľa skvelých nápadov, ktoré vymysleli práve deti. Mám pocit, že nám rastie nová generácia pokračovateľov Podžiaranu so skvelou vyhládkou a perspektívou do budúcnosti.

Bez práce nie sú koláče

V tom, čomu sa venujeme už celé desaťročie, vidím veľký zmysel. Prínosom samotných nácvikov, ale aj vystúpení a súťaží je, že deti dokážu určitým spôsobom na javisku vystupovať, spolupracovať v skupinách i kolektíve kamarátov a vyjadriť sa, čím odbúravajú trému. Spoznávajú svoju rodnú obec, tradičnú ľudovú kultúru, nárečie a autentické zvyky, dokážu sa zaradiť, vedia, kam patria. Získajú tým veľa skúseností a poznatkov do ďalšieho života. Na úkor nášho voľného času robíme všetko preto, aby naše deti poznali svoje korene a minulosť, aby sa to naše jedinečné prenášalo z generácie na generáciu a aby sa nezabudlo.

Komunita ľudí,

aká sa len tak nevidí

Tak ako každá práca aj práca s deťmi je veľmi náročná. Rodičia, ktorí s nami na vystúpenia a súťaže cestujú, vidia, koľko práce s deťmi a so všetkým okolo máme a že táto práca nie je vôbec jednoduchá. Máme veľké šťastie, že je v Papradne toľko rodičov ochotných pomôcť. Tento krásny úspech nie je len odmenou za niekoľkoročnú obetavú prácu a usilovnosť všetkých detí a vedúcich, ale aj za obrovskú pomoc „podžiarančekovských“ rodičov. Samy dve by sme to určite nezvládli, preto im všetkým patrí jedno veľké ďakujem.

Veľká vďaka za nich

Nie každý má to šťastie, že má rodinu, ktorá mu toleruje všetky jeho aktivity a podporuje ho vo všetkom, čomu sa venuje. Ja som svojim najbližším, ktorí nás prídu takmer na každé jedno vystúpenie a súťaž povzbudiť, nesmierne a nevýslovne vďačná. Nielen za to, ale aj za to, že ich mám.

Vďaka nás, vedúcich, patrí všetkým ľuďom, ktorí s nami v minulosti spolupracovali a niektorí ešte stále spolupracujú. Aj oni sa pričinili o tento krásny úspech. Sú to vedúci inštrumentalistov Michal Mahút, Marek Žilincík a Samuel Šaržík, Štefan Meliš, učiteľka z MŠ Marika Harušínová (rod. Macháčová), Karolka Kopúniková, vedúca FSK Podžiaran Lenka Jandušíková, Dana Mahútová a Daniela Čizmárová z Považského osvetového strediska, Jarmila Tarožíková, Jaroslava Macošínová, uč. Margita Bulíková, obaja Jožkovia Pobočíkovci z Brvništa, Elena Po-

Pokračovanie na str. 10

Pokračovanie zo str. 9

čiatková, Milan Moravík, Izidor Mikudík, Mária Jurčíková, Petra Mikytová...

Našu prácu by sme určite nezvládli ani bez podpory a priazne tých, ktorí sú k nám vždy ústretoví, fandia nám a podporujú nás. Je to Obec Papradno na čele so starostom Romanom Španihelom a Zuzanou Burdejovou, riaditeľka ZŠ s MŠ Papradno Helena Janasová, Continental Matador z Púchova, Hanka Beníková z Koliby Papradno, Milka Zduriččíková z M-Baru Papradno, Marta a Zdenko Žilínčikovci z Javorinky, Ladislav Djasník, Danka Smädišová, ale aj naši ostatní priaznivci a pod-

porovatelia.

Veľké ďakujem prislúcha aj nášmu riaditeľovi Ivanovi Šipekovi, in memoriam, ktorý mal k ľudovým piesňam a tradíciám vždy veľmi blízko. Bol to práve on, kto ma priviedol k folklóru. Keby žil, určite by bol nesmierne rád za úspech, ktorý sa nám s deťmi podarilo dosiahnuť. Rovnako tak aj moja babka Irenka Baculíková a naše babky a dedkovia, nositelia tradícií – Pavuľka Ábiková, Betka Hanajíková, Betka Bašteková, Filka Hrošková, Juľinka Bašová, Paľko Máček... Verím, že si tam hore raz spolu všetci zaspievame. A to bude taký hukot, že ho bude počuť celý vesmír!

Mgr. Denisa Macošincová

Na Jána

Zo spomienok Paulíny Trulíkovej, narodenej v r. 1924, Podjavorník; Márie Badačovej, narodenej v r. 1928, Papradno 639; Anny Rumanovej, narodenej v r. 1904, Papradno 640; Heleny Žilínčikovej, narodenej v r. 1919, Papradno 187; Františka Balážika, narodeného v r. 1906, Papradno 888.

Na svätého Jána na zelinkách spala,
tak sa héj snívalo, že sa vydávala.

To chodzili sme také partije, ale ešte večer pred Jánom a nachystali sme a navláčili šeljakého chamrádzdža na kopu. Ale chlapčiská vyrúbali aj také vājče stromky. To šetko sa dalo na jednu kopu, aby len bola tá vatra čo najvājčja, aby hu bolo vidzec dodaľeka. To sa večer už pocme zapalovalo. A už keď to horelo, tak sme aj zelinky braly.

To sa mosily natrhac z dvanásce medzí, aby sme mali pod hlavu, keď pvrme spac. A spievali sme aj z harmuňú do pólnoci, ba kerisi aj do dvoch, do troch hodín ráno. Tancovac sa moc ňetancovalo, len také naháňacky kolo ohňa. A potom už to boli len samé páry a ty ňeskor káj kerý poza krúžje pouchodzili. No a už potom sme sa rozešli domvo. Zelinky sa daly pod hlavu, pomodľilo sa a šetky ty dzjevky byly prenáramne zvedavé, čo sa hím bude snívac. No a ráno už keď sme sa zešli, čo sa ci snívalo? A ty čes mala? A našla si mravčeka? Lebo kerá našla f tých zelinkách živého mravčeka, tá sa mala do roka vydac, keď našla chrobačku, že sa prespala, a kerá ňišť, tá ostala starú dzjevku.

Alebo keresi ty dzjevky vyškubly černobyľ takú čo najvājču a opásaly sa ňú kolo pása a tak šly spac. A keď sa héj snívalo, že keď hu prišol mládenec odviazac, tak sa vydá, a keď vdovec, tak sa prespí lebo starú dzjevku budze.

Ňebrały len černobyľ, ale hľadaly zeliny také ty čarovné, jako je kozica. To keď sa šly záponky lebo rukávce, tak do tých obojkvo sa také usušená tá bylina zašivala, to hu tam skovaľi, tú zelínu, a verili, že má silnú moc, že je čarovná. Keď sa kravám čosi prihodzilo na vimeno lebo ochorela, tak ty zeliny sa daly paric a dalo sa to aj z hrncem krave pot to vimeno, aby tá para s toho šla naň, a to byly také čary. A táto kozica, že to bola najščasnejša, tak to si hu aj dzjevky zašivaly do tých obojkvo, do rukávco. Ta dzesi na Janskovjeh lúce rvostla.

Alebo sa páľily ty zeliny a okurovali s tým dymom kravy. Ale-

bo aj keď človeku zuby opuchli, lebo ho ňječo skúsalo, že Jánový dým mu to zahojí. Keď sa zľakala kerási tá krava a strečkúvala, ba aj človek lebo dzeciňa, tak sa tá voda, vravili héj Jánová, navarila z usušených jánských bylínec a sa to hím dalo vypic. Brala sa aj Jánová rosa. Tá sa zbierala začasu ráno ľižičkú a dala sa pic tomu zľakanému. A keď hu brali, tak aj čosi pri tom vravili, ale já už nevjem čo, už si to ňepomátam.

A ešte s pupenca lebo s tých na dvanásce medzách natrhaných čačíkvo sa veňec uvil a ráno, keď tá dzjevka stala, vyhodzila ho hore na strechu a na kerém šjare sa zastavil, za toľko rokvo sa mala vydac. Kerési vymétaly aj palice na stromy: na jabloň lebo na hrušku; keď sa zachycila na strome, pravda, to že sa vydá, a keď ňje, ostaňe slobodná.

Na Jána ráno sa chodzjevalo s tými zelinkami do koscela a tam ich páno posvjacali. A to sa potom, ty posväčené zelinky, odložilo. Na Jána mali zeliny veľikú moc. Trhaly sa večer lebo aj ráno a ráno sa ňesly do koscela na posvjacaňje. Brávali: černobyľ, kobylju mátu, černohlávek, kozicu, čašké maslo a ešte aj šeliňejaké iné. Tým sa okuroval statek, keď sa vyredikali na bačový a aj každá tá chalúпка, aby sa odehnali zľí duchovja. Pri okurovaňi sa pomodľilo Očenáš a Zdravas.

Kde sa podeli tieto krásne časy? Zostali už len v spomienkach. Ale predsa i v súčasnosti sa nájde zopár ľudí, ktorí si vyjdú v predvečer Jána na lúku a prinesú si domov milú kyticu poľných kvietkov, aby si ich ráno zobrali do kostola na posvätenie.

5. stretnutie Kfžľanov

na Brehoch

sobota 29. júla 2023 od 15.h

Program:

- Hymna Kfžle a vztyčenie zástavy,
- otvorenie stretnutia,
- príhovor zástupcu spádovej obce Papradno,
- správa o činnosti a živote na Kfžli od 4. stretnutia,
- vystúpenie súboru Podžiaran,
- spomienky kfžľanských rodákov,
- vystúpenia mladých Kfžľanov,
- voľná zábava, návštevy po chalupách, ohňostroj,
- divinový guláš.

Základná škola s materskou školou Papradno

Ôsmaci propagujú Papradno do sveta

Na hodinách anglického jazyka sa so žiakmi 8. ročníka venujeme okrem iného aj spoznávaniu našej rodnej obce, miesta, kde žijeme náš každodenný život. Okrem spoznávania sa snažíme Papradno spropagovať a tematicky sprístupniť informácie nielen našim občanom či rodákmi v slovenskom jazyku, ale aj ľuďom zo zahraničia. Podmienkou je ovládanie anglického jazyka, no pre porozumenie je možné využiť aj prekladač. Našu stránku môžete nájsť na sociálnych sieťach Facebook a Instagram pod názvom Visit Papradno (Navštívte Papradno). Prvé príspevky sú už zverejnené a postupom času budú pribúdať ďalšie. Budeme vám vďační za každé jedno zdieľanie a šírenie do celého sveta vašim príbuzným a známym. Nech to naše Papradno navštívi čo najviac turistov nielen zo Slovenska, ale aj zo zahraničia!

Anglický týždeň s lektorom z Walesu

Naši deviati absolvovali v máji počas jedného týždňa celé vyučovanie výlučne len hodiny anglického jazyka s lektorom Robertom z Walesu. Mali jedinečnú možnosť dohovoriť sa s cudzincom a získali tak veľa nových skúseností do ďalšieho štúdia a života. Svojím vystúpením potešili lektora aj deti z DFSK Podžiaranček, ktoré mu pripravili takéto pekné prevkapanie na podnet našich deviatačiek Emky a Elišky.

Ocenení žiaci

Čestné uznanie starostu obce Papradno bolo tento rok udelené žiačke 9. ročníka Dorote Chodúrovej za výborné zvládnutie školských povinností a reprezentáciu školy.

Ďakujeme, pani riaditeľka

Dňa 31. júla 2023 ukončí svoje pôsobenie na poste riaditeľky ZŠ s MŠ v Papradne Mgr. Helena Janasová. Funkciu RŠ u nás vykonávala od 1. marca 2011. Vďaka jej manažérskym schopnostiam sa škola posunula o veľký kus dopredu a uskutočnili sa tieto aktivity v budove školy a jej okolí: presun MŠ do ZŠ, rekonštrukcia sociálnych zariadení, nové aktivity (Deň detí), za pomoci obce vybudovanie detského dopravného ihriska, nadkrytie schodiska pred hlavným vchodom a vybudovanie nového parkovania pre bicykle aj autá, výmena radiátorov v celej škole, vybudovanie chemického laboratória, obnovenie počítačových učební, výmena nábytku v kabinetoch, kanceláriách a aj v triedach, vybudovanie novej počítačovej a internetovej siete, výmena osvetlenia v celej škole, čiastočná rekonštrukcia elektrických rozvodov, vybudovanie novej školskej knižnice aj s vybavením, nové skrine na chodbách, výmena okien v suteréne, prerábka nevyužitých pivničných priestorov a mnoho iných menších aktivít. No nielen manažérské vlastnosti treba pri pani riaditeľke spome-

núť. Treba vyzdvihnúť predovšetkým jej osobnostné a charakterové vlastnosti. Pokojná, mierna, čestná, empatická, inteligentná, ľudská. Vie človeka povzbudiť, ale ak treba aj pokarhať, a vždy si stojí za slovom. Učitelia, správni zamestnanci, žiaci i rodičia si ju vážili a mali radi pre jej ľudský prístup, pretože sa snažila pomôcť každému jednému z nich.

Za všetko, čo pani riaditeľka urobila pre nás a pre našu školu, chceme jej vysloviť obrovské ďakujeme, popriať jej na novom pracovisku veľa úspechov a v osobnom živote zdravie, šťastie, radosť a pokoj v kruhu svojej rodiny.

Čestné uznanie riaditeľky ZŠ s MŠ Papradno bolo udelené štvrtáčke Hanka Balušikovej za výborný prospech, vzorné správanie, reprezentáciu školy a aktivitu na vyučovaní počas celých štyroch rokov na 1. stupni.

Pochvala riaditeľkou školy bola udelená aj žiačke 6. ročníka Eve Zboranovej, ktorá so svojou výtvornou prácou postupovala do celoštátneho kola súťaže Vesmír očami detí.

Starosta obce Papradno udelil diplom aj deťom z DFSK Podžiaranček za vynikajúcu reprezentáciu obce na Celoštátnej postupovej súťaži a prehliadke detských folklórnych súborov Eniki Beniki a získanie zlatého pásma. Okrem ocenenia od starostu obce im bola udelená aj pochvala riaditeľkou školy.

Oslava Dňa detí v Papradne

Športová olympiáda

Hneď na začiatku júna otvorili deviataci 1. ročník olympijských hier, ktoré sa na našej škole konali pri príležitosti Medzinárodného dňa detí. Pre žiakov 2. stupňa si pripravili tieto súťaže: beh na 60 m, skok do diaľky, hod medicimbalom, skoky vo vreci, streľba na kôš, hod raketkou na cieľ, kopanie penáľt, florbal, špongiový beh a preťahovanie lanom. Žiaci sa výkonnostne porovnávali v rámci svojej triedy. Víťazi boli slávnostne menovaní a ocenení.

TJ Žiar Papradno - muži

Ešte v marci boli naši muži na sústreďení v obci Radava. Sústreďenie bolo zamerané na kondíciu. Chlapci trénovali dvoj- až trofázovo a čas medzi tréningovými jednotkami si krátili na bowlingu a pri biliarde. Po náročných tréningoch večer relaxovali vo wellnesse. Sústreďenie bolo zakončené prípravným zápasom s OŠK Smolenice, v ktorom sme podľahli súperovi 3:5 (3:0 polčas, góly: Pavlík 2, Bulík). Hráči si hradili 80 % nákladov na sústreďenie z vlastných prostriedkov. Sústreďenie hodnotia klad-

ne, pretože upevnilo kolektív a nabrali silu do jarnej časti, kde skončili na konečnom 5. mieste.

Starí páni TJ Žiar Papradno a TJ Sokol Jankovice

11. ročník

Memoriálu Jozefa Váchalíka

Už jedenásť rokov organizuje TJ Žiar Papradno futbalový turnaj na počesť človeka, ktorý dlhé roky obetoval svoj voľný čas rozvoju tejto populárnej loptovej hry v našej obci. Ostatný ročník sa konal koncom júna a pozvánku prijali mladší žiaci z Prečína, starší žiaci z Domaníže a ako hlavný hosť 'starí páni' z moravského mestečka Jankovice. S Jankovičanmi naši 'starí páni' udržujú dlhoročnú tradíciu stretávania sa pri futbalových zápasoch. Pred príchodom do areálu TJ celú delegáciu priateľov z Moravy privítal na pôde obecného úradu starosta obce Roman Španihel s niekoľkými členmi zastupiteľstva a pracovníkmi úradu. Domáca TJ Žiar Papradno sa predstavila ako dobrý hosťiteľ a dovolila svojim súperom zvíťaziť v každom stretnutí, aj keď 'starí páni' spoza hraníc zvíťazili po remíze v riadnom hracom čase na penalty. O výsledky až tak v jednotlivých dueloch nešlo, dôležité bolo naplnenie odkazu Jožka Váchalíka, aby sa futbal v našej obci rozvíjal, napredoval a aby sa mu venovalo čo najviac ľudí, najmä detí. Bez prikrášlenia môžem povedať, že jedenásty ročník memoriálu sa vydaril, čo potvrdili slová poslancov Trenčianskeho samosprávneho kraja Karola Janasa a Igora Steinera. Zastavili sa na chvíľu pozrieť, podebatovať a povzbudiť ľudí okolo futbalu. Následne pokračovali do priestorov obecného amfiteátra, aby si pozreli program folklórneho festivalu V srdci Javorníkov. Tohtoročný futbalový memoriál patrí minulosti. Naše poďakovanie na záver patrí všetkým, ktorí svojím menším či väčším dielom prispeli k jeho organizácii. Samozrejme, bez sponzorskej spolupráce by sa také rozsiahle podujatie rodilo veľmi ťažko. Vymenovať všetkých by zabralo mnoho času a miesta. Ale pokiaľ si účastníci pochutnali na gulášoch z dielne našich poľovníkov, tak si určite pošmakovali aj na výbornom chlebičku, ktorý nám, okrem iných pečených dobrot, venovala pekárka Brojo. Vážení priatelia, priaznivci a podporovatelia, ďakujeme, že ste nám zachovali priazeň, a tešíme sa na ďalšie stretnutia. Želáme vám všetkým krásne leto. **Jaro Ďuriš**

Vydavateľ: Obec Papradno, 018 13 Papradno č. 315, IČO:00317594. **Redakčná rada:** Ing. Věra Lališová, e-mail: v.lalisova@gmail.com, Ing. Anna Pozníková, Mgr. Denisa Macošincová, e-mail: papradno@papradno.sk. **Príprava pre tlač:** Viera Petriková. **Tlač:** PNprint, Piešťany. **Náklad:** 1 100 výtlačkov. Povoľené Okresným úradom Považská Bystrica, odbor všeobecnej vnútornej správy. **Reg. číslo:** EV 3232/09, ISSN 1338-8037. **Redakcia nezodpovedá za obsah článkov uverejnených v novinách.** Zodpovedný je autor príspevku. **Cena výtlačku:** bezplatne.